

**THROUGH ASH-TINTED GLASSES:
ECLIPSES IN HALACHA,
HASHKAFKA, AND HISTORY**

Rabbi Tzvi Benoff

→
APRIL 8
←

Eclipses in Halacha, Hashkafa, & History

What Is a Solar Eclipse?

A solar eclipse is when the Moon passes between the Sun and the Earth, partially or totally blocking the view of the Sun.

Labels: Sun, Moon, Earth, Umbra, Penumbra.

sciencenotes.org

City	Time
Burlington, VT	3:26 PM EDT
Cleveland, OH	3:13 PM EDT
Toledo, OH	3:12 PM EDT
Indianapolis, IN	3:06 PM EDT
Austin, TX	1:36 PM CDT
San Antonio, TX	1:33 PM CDT
Buffalo, NY	3:18 PM EDT
Erie, PA	3:16 PM EDT
Little Rock, AR	1:51 PM CDT
Dallas, TX	1:40 PM CDT

TOTALITY START TIMES
April 8, 2024

Time Zone Key:
 Mountain
 Central
 Eastern
 Atlantic
 Newfoundland

(Times shown are only representative samples)

1. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רכו סעיף א

על הזיקים, והוא כמין כוכב היורה כחץ באורך השמים ממקום למקום ונמשך אורו כשבט; ועל רעדת הארץ; ועל הברקים; ועל הרעמים; ועל רוחות שנשבו בזעף, על כל א' מאלו, אומר: בא"י אמ"ה עושה מעשה בראשית; ואם ירצה יאמר: בא"י אמ"ה שכחו וגבורתו מלא עולם

On comets, earthquakes, lightning, thunder, and gales, one says "oseh ma'aseh bereishis." And if one wants, they can say "shekocho u'gvuraso malei olam"

2. רש"י מסכת חולין דף פו עמוד א

זיקים וזועות ורעמים ורוחות - מפרש בברכות בהרואה (דף נט) דכולן לקללה.

3. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כט עמוד א

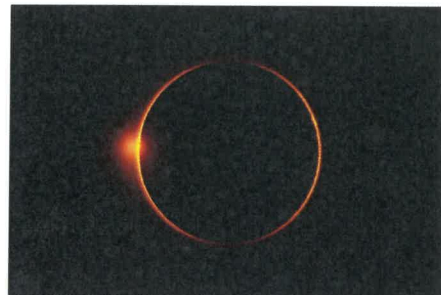
תנו רבנן: בזמן שהחמה לוקה - סימן רע לכל העולם כולו. משל למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, והניח פנס לפניו, כעס עליהם ואמר לעבדו: טול פנס מפניהם והושיבם בחושך. תניא, רבי מאיר אומר: כל זמן שמאורות לוקין - סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני שמלומדין במכותיהן. משל לסופר שבא לבית הספר ורצועה בידו, מי דואג - מי שרגיל ללקות בכל יום ויום הוא דואג.

The Sages taught: When the sun is eclipsed it is a bad omen for the entire world. o what is this matter comparable? To a mortal king who prepared a feast for his servants and placed a lantern before them. He became angry at them and said to his servant: Take the lantern from before them and seat them in darkness. It is taught in a *baraita* that Rabbi Meir says: When the heavenly lights, are eclipsed, it is a bad omen for the enemies of the Jewish people, which is a euphemism for the Jewish people, because they are experienced in their beatings. This is similar to a teacher who comes to the school with a strap in his hand. Who worries? The child who is accustomed to be beaten each and every day is the one who worries.

תנו רבנן: בזמן שהחמה לוקה - סימן רע לעובדי כוכבים, לבנה לוקה - סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני שישאל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה. לוקה במזרח - סימן רע ליושבי מזרח, במערב - סימן רע ליושבי מערב, באמצע הרקיע - סימן רע לכל העולם כולו. פניו דומין לדם - חרב בא לעולם, לשק - חיצו רעב באין לעולם, לזו ולזו - חרב וחיצו רעב באין לעולם. לקה בכניסתו - פורענות שוהה לבוא, ביציאתו - ממהרת לבא. ויש אומרים חילוף הדברים. ואין לך כל אומה ואומה שלוקה שאין אלהיה לוקה עמה, שנאמר אובכל אלהי מצרים אעשה שפטים. **ובזמן שישאל עושין רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו**, שנאמר בכה אמר ה' אל דרך הגויים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגויים מהמה, גויים יחתו, ואין ישראל יחתו.

The Sages taught in a *baraita*: When the sun is eclipsed, it is a bad omen for the other nations. When the moon is eclipsed, it is a bad omen for the Jewish people. This is because the Jewish people calculate using the moon, and the other nations use the sun.

When the sun is eclipsed in the east, it is a bad omen for the residents of the lands of the east. When it is eclipsed in the west, it is a bad omen for the residents of the lands of the west. When it is eclipsed in the middle of the sky, it is a bad omen for the entire world. If, during an eclipse, the visage of the sun is red like blood, it is an omen that sword, world. If the sun is black like sackcloth made of dark goat hair, it is an omen that arrows of hunger are coming to the world. When it is similar both, sword and arrows of hunger are coming to the world. If it was eclipsed upon its entry, calamity is tarrying to come. If upon its departure, calamity is hastening to come. And some say the matters are reversed. There is no nation that is afflicted whose

god is not afflicted with it, as it is stated: “And against all the gods of Egypt I will mete out judgment; I am God” (Exodus 12:12). **When the Jewish people perform God’s will, they need not fear any of these omens**, as it is stated: “Thus says the Lord: Learn not the way of the nations, and be not dismayed at the signs of Heaven; for the nations are dismayed at them” (Jeremiah 10:2).

The nations will be dismayed, but the Jewish people will not be dismayed.

תנו רבנן: בשביל ארבעה דברים חמה לוקה: על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה, ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה, ועל משכב זכור, ועל שני אחין שנשפך דמן כאחד. ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין

The Sages taught that on account of four matters the sun is eclipsed: On account of a president of the court who dies and is not eulogized appropriately, a betrothed young woman who screamed in the city that she was being raped and there was no one to rescue her; acts of homosexuality; and two brothers whose blood was spilled as one.

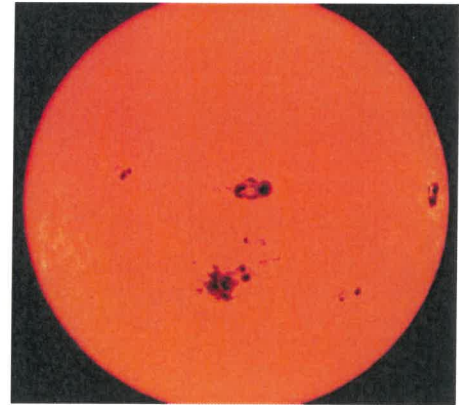
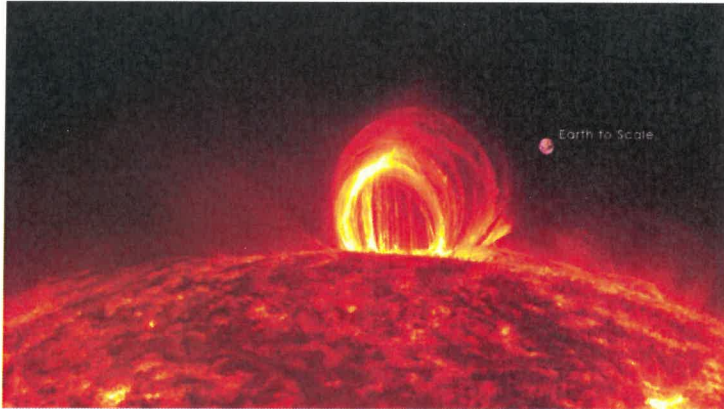
4. יערות דבש חלק ב דרוש יב – Rav Yehonasan Eibeshitz , Eibeshitz , Prague, 1696 1764

וכבר הבינו רבים זה הכוונה בליקוי הוא הניגוד שקורין ליקוי חמה ליקוי לבנה ולכן צחקו צעירים על דברי חז"ל שדבר זה טבעי הוא על פי חשבון ויכול אדם לחשוב מהיום עד סוף עולם כמה שנים יהיה בו הליקוי המאורע באיזה יום ובאיזה שעה ובאיזה מקום ועל המדינות יאמר איזה ירגישו ואיזה לא ירגישו וא"כ מה זה

דיתייחס לחטא ועונש אך באמת אין זה שם ליקוי ואם יעמיד אדם דבר בפני נר החוצץ בינו לאורו וכי הליקוי בנר הלא הנר מבהיק אורו מבלי חסרון רק חסרון במקבילים שיש כאן דבר חוצץ ואף כאן בזמן נגודי הנ"ל כי השמש והירח הולכין ומאירין מבלי השתנות רק הלבנה חוצצת בפני חמה או צל ארץ חוצץ בפני לבנה ומה זה ליקוי אשר יקרא לו

אך באמת הוא כך כאשר דרשתי כבר כי לפעמים נמצא בחמה עצמה כתמים גדולים כאשר מצאו בזמנים בכלי הבטה וכתמים אלו אין להם סבה ידועה ומכל שכן זמן ידוע וחשבון וכאשר יהיו בה כתמים אין אורה מבהיק כל כך כמו בלי כתמים וא"כ זהו ליקוי חמה באמת כי החמה אפסה אורה וזהו סיבת עונש וזהו מאורות לוקין ובאמת לעבירות שנולדו בנו אין אנו מרגישים בו כלום בהעדר קצת אור מהחמה אבל קדמונים הרגישו למאוד בחסרון אורה ברוב או במעט

5. "Can One Predict Sunspot Numbers?" (Amanda Garps, Stanford Solar Center)

According to Todd Hoeksema (Stanford), sunspots appear randomly within the envelope of the solar cycle, and they typically live about a month. **One knows the rate with which they will appear to produce the expected number of sunspots, but you can't really predict when the next one will appear.** Each sunspot cycle is different and there's no reliable way to make a prediction.

6. "Sunspot Observations by Theophrastus Revisited" (J.M. Vaquero, *Journal of the British Astronomical Association* Vol. 117 Iss. 6, 2007)

"If the sun rises when it has black mark... it is a sign of rain"... Thus, it is probable that Theophrastus' references to sunspots were observations made by early Greek astronomers...

7. "Eclipse History" NASA 2017

The famous Greek astronomer, Ptolemy (ca 150 CE) recorded his observations of eclipses in the *Almagest* and showed he had a sophisticated scheme for predicting both lunar and solar eclipses. Ptolemy knew, for example, the details of the orbit of the Moon including its nodal points.

He also knew that the sun must be within 20 degrees 41' of the node point for an eclipse to occur. From this information, Ptolemy figured that up to two solar eclipses could occur within seven months in the same part of the world. Lunar eclipses were especially easy to calculate because of the vast area covered by Earth's shadow on the Moon. Solar eclipses however required much greater knowledge.

So by the Second Century CE, total solar eclipses could be predicted with some reasonable accuracy. For a growing segment of the human population they were no longer messages from hostile gods or supernatural forces, but simply an interesting regularity of the orbits of the Moon and Earth about the Sun.

8. ערוך לנר מסכת סוכה דף כט עמוד א - R. Yaakov Ettlinger, Altona Prussia , 1798 1871

אבל באמת המלעיגים נלקו בעורוון שלא יביטו איך רז"ל דברו בענין זה בלשון חכמה להראות שלא נעלם מהם זה דיש לדקדק למה אמרו בכל ג' הברייתות בזמן שהחמה לוקה וכו' כל זמן שמאורות לוקין וכו' בזמן שהחמה לוקה וכו' דהך "בזמן" לשון מיותר הוא דה"ל כשהחמה לוקה וכשמאורות לוקין. אמנם בזה הורו שאף שהלקויים הם ע"פ הטבע עכ"ז ידעו ע"פ סודות משפטי ד' הנגלות להם שהעיתים והזמנים של הלקויים הם עתות הדין שיש עתות לטובה ועתות לרעה וכמו שאמרו בענין כזה יהי מאורות מאורות כתיב שזמן תלוי המאורות הוא עת דין שלא יפול אסכרא בתנוקות וכמו כן העתות הלקויות הם עתות דין ליושבים במקום אשר באו הלקויות אם במזרח ליושבי מזרח ואם במערב ליושבי מערב ואם באמצע הרקיע לכל העולם ולכן אמרו בכון בזמן שהחמה לוקה לומר אף שבא בזמן ידוע מ"מ הוא סימן רע וכעין מה שפי' הרמב"ן פ' נח באות הקשת שאף שהוא דבר ע"פ הטבע עם כל זה ניתן הראות ענין הטבע הזה לאות טוב שלא יביא הקב"ה מבול ושעל כן לא נאמר את קשתי אתן בענן אלא נתתי בענן פי' קשתי שכבר נתתי מששת ימי בראשית אני מיעדו עתה שיהי' לכם לאות ברית

9. ליקוטי שיחות חלק טו ע' 7 – Rabbi Menachem Mendel Schneerson 1902-1994

פירושו של המאמר "כשהמאורות לוקין סימן רע..." וזאת בשביל "ארבעה דברים..." הוא שכאשר מגיע ליקוי מאורות זהו סימן שבזמן זה שולט מזל רע... זהו זמן המועד לפורענויות ולכן מענישים אז יותר על ארבעה דברים.

לפיכך "בעשותכם רצון הקב"ה אין אתם צריכים לידאג מן הפורענות" שהרי אין על מה להעניש.

לפי זה אין מקום לשאלה על כך שליקויי חמה ולבנה באים בזמנים קבועים בהתאם לחוקי הטבע מפני שלפי ההסבר הזה הליקוי איננו תוצאה של מעשי בני אדם אלא סימן לזמן פורעניות שבו מענישים על ארבעת הדברים הנ"ל וזמנים אלו (של מזל רע) וסימניהם אכן קבועים בסדר הבריאה ובטבע (בדומה לזמנים שמונה הגמרא במסכת שבת האי מאן דנולד בחד... יהי... ועוד).

ברכת עושה מע"ב על תופעות טבע

דברי סופרים

ו. יש להסתפק אם הדברים שהוזכרו בשו"ע, כברקים ורעמים ורוחות וכדו' הם דוקא, או שהם דוגמא ויש לברך גם על ראיית שאר תופעות טבע מעוררות פליאה. כגון הר געש בהתפרצותו^ב, מערת נטיפים^ג, פריצת גייזר^ד, מפלי מים^ה, ליקוי חמה או לבנה^ו, קשת על מפלי^ז, וכדו'. ונחלקו בזה פוסקי זמנינו^ח.

כדי שיווצרו נטיפים גדולים כפי שהם לעינינו, צריך לומר דנבראו כך גדולים בששת ימי בראשית, דומיא דאדם ושאר הבריאה שנבראו בקומתן ובצביון, ולפי"ז חשיבי מעשה בראשית. וצ"ע.

יא. שנמצא בכמה מדינות תופעה פלאית שפורץ מבטן האדמה מים רבים לגובה רב מידי כמה דקות קצובות. [כמצוי בפארק יולסטון בהרי הרוקי שבארה"ב, ובאיסלנד]. ויש מקום לדון, דכל הדברים המנויים כרוחות וזיקין וכדו' אינם קבועים וגם אי אפשר לראותם בכל עת, וממילא נחשבים דבר יוצא דופן, משא"כ גייזר הוא תופעה קבועה במקום קבוע ואפשר לבוא בכל עת לראותו, ושמא על דבר מצוי כזה לא תיקנו ברכה. וצ"ע.

יב. דאף אם אינם מפלים של נהרות גדולים, ומדין נהרות אי אפשר לברך עליהם, [ראה להלן פ"ט ס"ב], מ"מ אפשר שכיון שבצורתם ניכר גבורת הבורא, חשיב דבר יוצא דופן לברך עליו. וראה בהערה בשלהי הסעיף, שרבינו בעל שבט הלוי בירך בשם ומלכות על ראיית מפל קטן. איברא יש לעיין בזה, לפי מה שהבאנו לקמן פ"ט ס"ד, דמדברי השו"ע והמ"א מבואר דבנהרות בעינן ידיעה חיובית שקיימים מששת ימ"ב, וטעמא, דבנהרות מצוי שיפרצו מעצמם אחר תחילת הבריאה. א"כ לכאוי במפלים

ספק ברכות להקל. ויש להבין מה דמשמע מהשו"ע, דהא דמברך בלילה אחר על כוכב הרץ בשמים כי אינו מצוי להכיר שהוא אותו הכוכב, ומסתמא כוכב אחר הוא, והלא קי"ל דספק ברכות להקל].

ט. ואפשר דהוא בכלל זועות, אך מלשון השו"ע שכ' רעידת הארץ וכפירש"י על מש"כ בגמ' גוהא וכן בחולין פו. נראה דאין מברכים אלא על רעידה, והר געש פעמים רבות בא בלא רעידה. ויש להבין, דאחר שהכתוב מביאם יחד "המביט לארץ ותרעד, יגע בהרים ויעשנו", אמאי חילקו הפוסקים דמברכים רק על רעידת הארץ. ושמעתי מבעל שבט הלוי שליט"א דטעמא משום שהר געש אינו מצוי במדינות אלו, ושאלתי לו, "והיאך יהיה הדין ברואה הר געש בהתפרצותו", והשיב, "פשיטא שצריך לברך". נואם יש להקיש מזה לשאר הדברים שהבאנו כאן, ודעת שאר גדולי הפוסקים בזה, ע"י בהע' בשלהי הסעיף].

י. דניכר שם צורות מופלאות שנעשה באופן טבעי ע"י מעשה ה'. ועיי' באור לציון ח"ב פ"ח סעי' ס"ב שכתב שמברכים על מערת נטיפים, וכדין הרים וגבעות המשונים. ויל"ע בזה, דאפשר שהנטיפים נוצרו אחר מעשה בראשית וכמו שעולה ע"פ הממצאים דבכל שנה הם גדלים מעצמם ע"י לחלוחית המים. וראיתי שכבר תמהו עליו בזה. אך אפשר דלפי הטוענים שנדרשים שנים רבות

סעי' זה, שבעל שבט הלוי שליט"א נסתפק אם צריך לברך על ליקוי חמה].

יד. דהנה ברכת זוכר הברית אין מברכים אלא כשהקשת בענן, כדכתיב בקרא את קשתי נתתי בענן, וקשת על מפל אינו זכר לברית. אך יל"ע, שמא כיון שנוצר באופן טבעי ע"י השמש ורסיסי מי הנהר, ויש קשתות גדולות שעומדות זמן רב, כמצוי במפלי הניאגרה ועוד מפלים, שמא יברכו ע"ז ברכת עושה מע"ב ככל תופעת טבע. ונמקום הספק הוא דוקא בקשת על מפלים, שהקשת נוצר באופן טבעי ע"י מרוצת המפל, וגם מחמת גודל הקשת וקביעותה ניכר בזה גבורת הבורא. לאפוקי קשת קטנה שנוצרת הרבה פעמים מהתזת אדם רסיסי מים. ובמפלי הניאגרה, יכוון בברכתו על המפל לפטור את הקשת שנראית עליהם, (ראה לעיל בהערה על מפלי מים, דעל הניאגרה ודאי מברכים עושה מע"ב).]

טו. מהגר"ח קנייבסקי שליט"א שמעתי ד"אין לנו אלא מה שתקנו חז"ל", ואין לברך על שום דבר שלא הוזכר בשו"ע. וכן שמעתי מעוד גדולי הוראה מובהקים שליט"א. [נראה במכתבו של הגר"י זילברשטיין שליט"א בסוף הספר]. אך מבעל שבט הלוי שליט"א שמעתי, "דפשיטא שהוראה הר געש בהתפרצותו צריך לברך". וכיאר, דהא דלא הוזכר הר געש בשו"ע, משום שאינו מצוי במדינות אלו. ומבואר דס"ל דכל המנויים אינן אלא דוגמא. וכן שמעתי מהגרנ"ק שליט"א. [ויש לסייע לזה מברכת משנה הבריות, שהסכמת הפוסקים שהמנויין בשו"ע הם רק דוגמא, עי' בעינים סי' כ"ח. וזה מטעם שהמחייב הוא צורה משונה, וממילא כל צורה משונה מחייבת ברכה, והכא נמי לכארי הגדר הוא, כל תופעת טבע שאינה מצויה, והעולם בד"כ מתפעל מראייתה]. וכן העיד הגרפ"מ גולדשמיט שליט"א בספרו קובץ הלכות בסי' רכ"ח, דראה לרבינו בעל שבט הלוי שליט"א, שבירך על מפל המים בכפר ענגלברג בשווייץ, עושה מעשה בראשית בשם ומלכות, ומפל זה אינו גדול במיוחד

קטנים יש לחוש שמא אינם מששת ימ"ב, וא"א לברך עליהם עושה מע"ב. גם בעיקר הדבר נראה לדון, דיש לחלק בין מפל לשאר הדברים המנויין, דמפל אינו תופעה מיוחדת המוטבעת בבריאה כפריצת הר געש, או לקוי חמה וכדו', אלא הוא תוצאה טבעית ממרוצת המים הנופלים מגובה רב, וי"ל דבכה"ג לא חשיב לברך כלל, וצ"ע בזה. ומ"מ כל זה הוא במפלי נהרות, דיש לחוש שמא אינם מתחילת הבריאה, [נאף בנהרות גדולות יש להסתפק בזה, עי' לקמן פ"ט ס"ד], אבל מפלי מים שהם חלק מים, כמו מפלי הניאגרה בארה"ב, שנוצרו ע"י הפרש גובה בין שני ימים [אירי, ואונטרין], ודאי שמברכים עליהם עושה מעשה בראשית, וכדין הרואה ימים.

יג. דליקוי זה הוא בכלל מעשה בראשית כמו כל שאר תופעות הטבע. ואף שיודעים שיבא לא גרע משאר דברים שמצויים לבא כברקים ורעמים וכדו', דמברכים על מה שה' הטביע בבריאה ענין זה וכשבא ניכר בו גבורת הבורא, [ואינו מצוי בכל עת כגיזור, (עי' בהערה הקודמת)], ובפרט בליקוי חמה גדול שמחשיך היום. וע"ע בחובות הלבבות שער השבון הנפש פ"ג, בחשבון כ"ג, שכתב במוסרו, שצריך האדם להתפעל מכל מעשה ה', ולא להתפעל רק מהדברים ש"לא הורגלו לראותו, כקדרות השמש והירח, והברקים והרעמים, והזיקות, והסערה, והדומה להם". והוא קצת סמך, דליקוי חמה הוא תופעת טבע מעוררת פליאה, כמו ברקים ורעמים. ובס' ארחות רבינו ח"א עמ' צה' הביא משמיה דהקה"י, דאין מברכים על ליקוי חמה. ועי' בהנהגות החזו"א מדברי הגר"ק, שביאר דלא תיקנו ברכה ע"ז משום שאינו סימן טוב. ויש להבין, דלדינא נקטינן כת"ק דמברכים על דבר קללה. וגם בברכות השבח מצינו כמה דברים שהם סימן רע ומברכים עליהם, כמו רעמים ורוחות שהם סימן קללה כמבואר ברש"י בחולין פו. וצ"ע. [נראה בהערה בשלהי

הדברים רק בלא שם ומלכות. (ובלא"ה א"א להקיש מדעתינו לכל הדברים המנויים לעיל, וכן כששאלתי לבעל שבט הלוי שליט"א אם לשיטתו יברכו גם על ליקוי חמה, השיב, "צריך להתיישב בדבר").

שיהא לו דין נהר. [אמנם יש להעיר מהשמטת השו"ע מפלי מים אף שמצויים במדינות אלון]. ולענין דינא נראה, דכיון די"א שאין בכוחנו לחדש ברכות שלא הוזכרו חז"ל, ספק ברכות להקל, ואין לברך על כל אלו

מרון ההפץ חיים וצ"ל. קוים - רדמותו

זכרים מי עמד על בימת בית הכנסת הגדול בימלמה: ר' וזול, ר' חזקיהו, ר' יצחק לנזי, זכר מולם לכרבה ואתם מבקשים להעמידנו על בימה וזו כלום צ"ן זה ביוני גדול בשביליז

ביאתים נכנס רבינו ח"צ גרודנסקי וצ"ל ואף הוא הציע לח"ח לדרוש שאלו הח"ה האם דבר זה יביא תועלת לענין הקיוש? ענה רח"צ: כן. נענה הח"ה ואמר: "למה נקרא שמו יחזקאל בן בוזי, שבוה עצמו על דברי תורה. למען כבוד הטרעה חיים אדם להחבות.

במיומו בגרודנה חלקו לו כבוד מלכים למחרת עם הח"ה כל היום וספר להר"ג ר"מ קרליץ כי התענה לבל תדבק בו מידה הגאוה.

א ה ב ת ו ר ה : באסיפת ועד הישיבות בגרודנה אמר: הוויא אסר עלי לנסוע משום סכנה לבריאות. לו היו נותנים לי מאה זוזים, לא הייתי נוסע, לו היו נותנים לי אפילו מאה מצותה לא הייתי נוסע כי פקח נפש דוחה את כל המצותה, אבל לקיום התורה, לטובת הישיבות הקדושות חיב כל אדם למסר את נפשו.

ה ש ק ב ת ר ע ל ע ס ק נ ו ת ז ב ר ר י ת : עסקתו הצבורית הייתה כולה מכוונת לכבוד שמים. באר שמים הי' קנה מידה יחיד ליעשות או לתול מאזנו פעולה. משחזר מהכנסת הגדולה של אגוני שאלוה מה דעתו עלי. ענה: מכל העולם נת' קצבו יהודים בעיר וינה. למה מה באו כולם להציעץ איך להרבות את כבוד שמים. היחנן עוד כבוד שמים גדול מה?

את הלהטות לפי אסוקי שמענתא אליאם הוילכתא. כך אירע להר"ה למרות שאין למצא בובריו חידור שים חריפות ופולסול נערץ הוא עד למאד בענין כל הראשונים משום שפסק הלכה, כך גם היה לרמב"ם ולבית יוסף המכונה מרון של כל ישראל. התפץ חיים הגדיל לעשות הוא דלה את ההלכות שבמירת הלשון מתוך אגרות ה"ה, כי בספרי הראשונים יש רק מעט מועיר פסקי הלכה על שמירת הלשון לכן צריכים שיעצו דשמיא ולו יאוי להקרא הלמן האמוני. פ ק ח ו : בשם פקח רגילים לכנות אדם היודר לטוף דעתם של בני אדם. בספר "שמירת הלשון" אנהו מוצאים ידיעה בכל סוגי הערמוניות האפשריות, את כולם הביא הח"ה בהשבוך. הפקחות הייתה שלובה אצלו עם התמימות הנפלאה (הוא אמר, תמים זהו עם ה' אלקיך) דוק עם ה' אלקים, אבל עם אנשים ערמוניים צריך להיות ערמוני.

ע נ ו ה : כאשר נתיסד ועד הישיבות החליטו הרבנים לפרסם את תקנותיו בעסק גדול בבית הכנסת הגדול של וילנה. כשהציעו לו לגאום החתיל להתאנה: "רש"ע למה מגיע לי ביוני כזה? זה לי ששים שנה שקרלתי על עצמי בעודי אברך, שלא לזכור לשון הרע ואמנם נזהרתי עד כמה שיכולתי למה זה מגיע לי ביוני סכנה?" כך חזר כמה פעמים על התננה. עד שהרבנים שאלוה למשר דבריו. אמר להם: תארו לנצטכם כי במקומות המרות בבית הכנסת בין רבנים ונכבדים, יושבו שואב מים עם הארץ לבוש בגדים קרועים האם זה לכבוד או לביוני? 'השב לז? הלא תודו כי ביוני גדול הוא זה. אתם עוד הנכם אברכים ואינכם

כדי למצות את אישיותו הסגורה והקדושה של הח"ה וצ"ל לא מספיק גם ספר עב-כרם, לפיכך עלינו לבחור בכמה קוים ועובדות האופיינים למוטו הנ"ל צלת.

אמזנה: קוים סיים הח"ה את ספרו "הפץ חיים" נסע אל הגאון ר' ישראל סלנטר וצ"ל לשאול בעצתו, הגם להדפיס את הספר אם לא. ר"ם הכניס את התפץ חיים לחדר מיוחד ושאל למבוקשו, אמר הח"ה: "חזת העתה אני מבקש על ספרי זה". בכתב או בע"פ?" "אתה היא לי" ענה הח"ה. "המוני ר"ם שיבא כעבוד כמה עשות עד שיעיני בספר. משבא הח"ה אמר לו ר"ם: "רק דבר אחד תימה הוא בעיני, מר פוסק, כי הרוצה לשוב מחטא לשון הרע חייב הוא לבקש את סליחת האדם שדבר בו סרה גם אם אדם לא ידע על כך. והנה היתכן שזה יחזור בתשובה ויצטרף ע"י כך אדם מ"שאל", על כך ענה הח"ה כי דין זה נוסק ברבנו יונה. ר"ם הביע את הסכמתו להדפסת הספר ולמירתו היותו בא בימים ליה את הח"ה הצעיר עד זולת ביתו. באותה שעה ישבו שמה גדולי התלמידים, המה ראו כל תמוה ושאלו את רבם בשל מה כל הכבוד הזה ומי הוא האורח הזה? ענה ר"ם אברך זה מאמין הוא ולא רק שהוא מ"א מ"ן אלא שהוא ר"א ה.

ת ו ר ה : והגאון ר' חיים מבריסק וצ"ל אמר על הח"ה: נתקיים בו רצון יראוי יעשה, הוא בקש שלא יכיר בו העולם שלמן הוא והצלתו להסתיר את למדונו המופלגת.

לאמתו של דבר היו בורות ראשונים מעריכים

הרב שמואל פליסקין

ה"הפץ חיים" יוצא לראות בליקויי-חמה

היה ערב קייצי רגיל, לוהט, ליל שלישי. ה"הפץ חיים" הישישי סיים אמירת "על גוי אך זה עתה. אחר נתיי את הסיפור מידו על השלחן, סקר במבטו את הקהל שהצ' טופף בחור הצד לחפילה מעדיב, ולבסוף סתם על קצה השלחן ופחה כבשיתה: — "טוב ללכת אל בית האבל מכל האדם. בית המשטרה, כאשר הוא סוף כל האדם. משמע, אפוא, כי גם בבית המשטחה ניתן אורו לקח להתקבל, כי האדם אינו נצחי... כשהשליחן מודר "איספראוויק" (מש-של) חזר יעירה, יודע קדמו כי הנגיעה עשתה לפנלת את המקום, עדין שליט הגו, אך לא לאורך ימים...

והנה, הילדים הקטנים הללו, הנלווים מחודש, הם הם מרמזים לנו לכל נהרה כי קיימת איוו "חבורה של אנשים מתיים" (תב"ר שטארבערע"ס)... טוף כל אדם למות — אין הוא כריאה לגמול.

השם יחברך הנביעו בטבע בריאתו את ליקויי-חמה, מפני הוועים (אלו עובדי ה' המה, שאמנו כי כח אלהי בשמש). מגיע זמן ויהא לוקה, מהמעט — למען ידעו שהיא נברא ולא בורא...

וגם אצל האדם רואים כן... וה"הפץ חיים" טופח טוב ביד ימנו על גבי השלחן בארשת של נצחון, מחיך ומוטיף:

— שיבואו לראות! וזהו מצוה לראות את החמה לוקה, ר"י אים בתוש: יצור נברא... והוא טופח קלילות בפעם נוספת, כדי ימינו, מחיך תרישית.

וכל הקהל חוסק לאישי מן החדר הצר, נושם לתוך ריאותיו את אויר-התכלת של ליל-הציוה ומשתוחים אודות ליקוי החמה שאירע למחרת. כבוק חולפת הידיעה על מני כל האכ"ס נסויה, מספרים בכל בית שה"הפץ חיים" ניו — נגדע לפתע, חיים דעניים, מי עלר

כפי שהוא מביט חרישית בחנוכה שלה, הימנה אין הוא מסיר עיניו כל עוד נוצצים שביבי השמן...

וחצר הישיבה כולו הופך לאינכרסטרדור יום. אלא ששם "מביטים" מבדע ללסקוסים וכאן "מסתכלים" בעינים בשריות מבדע ל' שברי זוכות פרימיטיביות...

והנה שורות האפלה במגל כולו. כאילו נשפכה סתדיי ענקית זמלאה את החלל... — אפולית משונה, לא זו של בין השמ"ש שות ואף לא מעין אפילת-ליל... הנה נמתח מן שחור על פני השמש, לא נותר מן אדומי אתה, אפיו...

ומתרחש הפלא: — הנה, הנה, ושוב גולת החמה החדש, כמו בששת ימי בראשית...

אך לא בבת אחת, כמו רכבת גולת היא לאישה, כתיק מתפתח, הנה מפיח קו אדומי צר, הוא מתרחב יותר ועוד יותר, הנון האדומי גובר והולך...

שוב משתפת הגהרה בחלל, אדומות של סימני חיים, של דם חזרם בעורקים... ועץ הדובדבנים מקבל שוב את עץ ה' מריחה הלבנון הבקר בשדה בשוחם יותר, והעוף באויר ששיקים כנפיהם ביתר כסחון, המהלל עינין בקורטום של פתח, ואנשים, רצורים קטנים, מוצגים בעיניהם המרוצות והמאשרות...

אסאס הופכת האדומות לאור בהיר וחוק, מהה בגבורה... וה"הפץ חיים" הישישי, יושב ונה קמעה, על גבי הכסא שהציאו עכורו ליל דלת הבית.

הוא נח ושתיקה חרישית אופפת אותו. צעד אחרי צעד, עקב בצד אפודל, חוזר ה' יושב לביתו — ואתרוי ר' מגדיל, התנוג ומלוה אותם מאתריהם יצחק, בעל הזקן השחור, הנושא ביניו הביתה את הכסא, עליו נח ה"הפץ חיים" לפני כן. והישישי שכולו זוך וקדושה נעצר שוב ליד שולחן הפלח הנשור, הניגב באמצע החדר. הוא מנעיס כתרועת גיל בארשת נצחון. — ענה ראו הכל כי החמה אינה כי אם יצור נברא!

מים, מתקצרים וחולכים...

ולא נשפט קול אחרון של זקן נוסט, נוטה למיתה, לא רעש אדיר של שפך דם עצום, מהריש אנשים, פגע של פנו חותמים, המקנה הבקר בשדה נפתחו, חר שק, ואילו עיניהם של בני אדם נצצות משמחה ואשר...

כאן ישנם מתאספים קבוצות, על הגוזה ראות ועל הנשיים, משקפים מבדע לנוגות מפויהות לעבר החמה הלוקיה, וחשוכה ל' החמה, האדומות...

גם ליד בנין הישיבה ניצבים הבחורים, מסתכלים כלפי מעלה. הנה בפניה, ליד עץ על הדובדבנים שיצני פריחתו הלבנונים האדומי אף הם עתה — ניצב ר' גתלי, ראש הישיבה וראוי, ומשקף מבדע לזר בית מפיחה בעינים מעמיקות ושוקעות בחוריהן, אגורפו קמון ומתנווע, במעלי הכוהן שלו הריהו מסביר לקרובים אליו...

— "מדארף גט "קוקץ", מ'דארף ועק"ל! (צריכים להסתכל" ולא "לה' ביט")...

המשגרת נראה יוצא מבנין הישיבה בצע' דים הופים, בוריות נוטל הוא את הזכוכית מידו של אחד הבחורים, המושט לו אותה, ומתייצב להשקיף...

ושם, מסביב לוישי, מסביב ל"הפץ חיים", מתאספת חבורה גדולה. הוא הקוים היום והתפלה שחיתר בציבור בשעה מוקדמת מבכל יום, סביבו עממו מת' מלי המנין שלו דציה, בכונה שמא יד' כה מאן זהו וה"הפץ חיים" יביט מבדע לשבר הזכוכית שלו...

אלא שהקדים אותם יצחק בעל הזקן ה' שחור, טיפוס אגרוי נחוש, מעשי גבר' זה רבים הראה הלה בחייו. בהיותו ילד נטש אמו ואביו, שהיה רב בעיר ו. ברומי' האדומה זכרה, הוא, שידע להסתדר גם עם אנשי המשטר הסובייטיים, הכין עבור ה' "הפץ חיים" זוגית משולשת ומפויחה כ' הלכה שההאמים לעינו הטובות והבוסחות של הישישי הקדוש והנערץ. הבדיק עושה זאת בחדות קדש, בדיק

The following is a translation of an article found in the Journal “Bais Yaakov”,¹ written by Rabbi Shmuel Pliskin,² about the solar eclipse³ which the Chofetz Chaim viewed.

(Translation and footnotes by Rabbi Moshe Chaim Biron)

It was a typical summer evening, a warm Tuesday, and the elderly Chofetz Chaim had just finished *Aleinu*. After placing his siddur down on the table, the Chofetz Chaim looked around, scanning the crowd which had packed the narrow room for *maariv*.⁴ Finally, the Chofetz Chaim gave a *klop* on the edge of the table and began.

¹ Vol. 40 published Elul 5722 (1962). I came across the article after seeing it referenced in the introduction to the Sefer Chidushei Grn”t.

² Rabbi Shmuel Pliskin was a Talmid of the Radin yeshiva from the year 1925 until 1937. He later was a Rov in Baltimore and was niftar in 1978. His son, Rabbi Zelig Pliskin Shlita, is a well-known author and educator.

³ **The article does not mention the date of the eclipse being related. After some research, it seems the eclipse referred to is the total solar eclipse on June 29, 1927.** The article mentions it was during the later years of the Chofetz Chaim (who was niftar in the year 1933), yet Reb Naftali Trop (who was niftar in the year 1928) was the Rosh Hayeshiva at the time. This would imply that the eclipse took place in the mid-late 1920’s. The only eclipse during that time period which would fit the description would be the eclipse of June 29, 1927. This would also coincide with that which the article mentions that the eclipse occurred during the early morning hours on a Wednesday. **However, the drawback with this assumption is that the article connotes that a total eclipse was visible in Radin.** The eclipse of June 1927, although indeed being a total eclipse, totality was only viewable from regions further north than Radin, such as Norway, Finland, and far-north parts of the United Kingdom. **Radin (54) would have only seen a 75% blockage of the sun.**

⁴ During his later years the Chofetz Chaim rarely left his house, and minyanim were held there.

“⁵טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה” באשר הוא סוף כל האדם. “The implication is that at a *beis ha’misbteh* one can also learn the same lesson; no one’s life is eternal.

“Just as when a ruling governor sends a new minister to a city, the previous minister knows his days are numbered, so too when a child is born we are in essence being reminded that nobody is here forever. Death is not exclusive to those in a “membership club”. Everyone’s turn will come, no creation is immortal.”

The Chofetz Chaim continued “Hashem has implanted in his creation the phenomenon of a solar eclipse, as a means of refuting those misguided souls, who believe in other immortal powers. The time comes when the sun is eclipsed, so that we all know and internalize; the sun is a creation and not a creator! And us mankind...we’re no different.”

Once again the Chofetz Chaim tapped on the table and with an expression of triumph he smiled and added “let them all come and see!”

He continued, “It’s a mitzvah for us all to come and see...to see with our own eyes...it’s only a mortal chunk of creation.” The Chofetz Chaim tapped softly once again and smiled quietly.

The crowd slowly filtered out of the narrow room, deeply inhaling the cooler outdoor air, while chattering about the upcoming event, the rare solar eclipse early the next morning.

As lightning, the word spread throughout the entire village, in every house the news was relayed “the Chofetz Chaim has announced it’s a mitzvah to go and see the next morning’s sensation.”

The search began for broken shards of glass, usually a valueless commodity strewn about under ones feet, yet now a sought after material in light of the upcoming event. They set out industriously preparing their sophisticated equipment, blackening their glass shards with soot from a burning candle.

Morning came, seemingly another casual day, yet a sense of something different was in the air. The streets of Radin had never been as teeming at such an early hour;⁶ men, women and children were all up and about.

⁵ Koheles 7:2. The Chofetz Chaim seems to understand Beis Ha’misbteh to be referring to the celebration of the birth of a child.

⁶ Sunrise on that day was 4:45 in the morning, the eclipse began at 6:23.

And the sun...paraded along on its usual course, with confident strides, ascending with all its prowess, a blazing sun beating down, on the masses who had gathered, on the marketplace and on the green treetops swaying in the distance.

The small narrow room was also flooded with sunlight, spreading a golden glow, as a carpet to the feet of the Chofetz Chaim, who sat in his slippers at his table, arm wrapped in the straps of his Tefillin...the straps which tied his arm to his heart...and the heart to the mind. His fist waves in the air as his voice roars “יוצר אור וברא חושך...”.

The shadows, which roll around at the feet of the elderly sage, seem to be so peculiar now.

The sun’s brilliance, the blinding glow, has now been replaced by brilliant red, the redness now overpowering, as if its heart had been deeply plunged and wounded. The huge solar sphere... in midst of its youthful bloom has suddenly been cleaved. Fresh youthful life slowly being chiseled away. Not the groaning sound of a dying old man, it was the powerful gush of blood...draining from the wound inflicted by a cannon shell. Darkness...the animals in the field frightened, while the eyes of the townsfolk sparkled from content and satisfaction.

Here and there groups formed, on the porches and on the bridges, peering through their blackened glass at the waning sun, now half darkened. Near the Yeshiva building as well, stood groups of *bochurim* gazing upward. In the corner near the blossoming cherry tree,⁷ whose white flowers were turning a reddish hue, stood Reb Naftali the Rosh Hayeshiva of Radin,⁸ intensely peering through his glass shard, with eyes deeply sunk in their sockets. With a waved fist he explained to those around him, “*M’darf nit kuken, m’darf zen!*” (One should not simply look, one should see.)⁹

⁷ In March 2017, I had the opportunity to visit Radin and see the Yeshiva building which still stands today. I made a point to try and locate the cherry tree mentioned, but was not successful. (The tour was led by an amazing tour guide Reb Yehuda Geberer, who also provided some important comments for this article.)

⁸ Reb Naftali Trop (1871-1928), served as the Rosh Hayeshiva in Radin from 1904 until his passing in 1928 at the young age of 57. Although the Chofetz Chaim, who was much older than Reb Naftali and recognized as the Gadol Hador, was actively involved in the establishment of the Yeshiva as well as in all the important decisions, he was not officially the Rosh Hayeshiva.

⁹ Apparently what Reb Naftali meant was to not simply look, but to internalize the lesson.

The Mashgiach¹⁰ was also seen coming out from the Yeshiva building with rushed strides, quickly taking hold of a glass extended to him by one of the bochurim.

Off in the distance a large group formed around the aged Chofetz Chaim. He had davened earlier than usual on that day, and the members of his Minyan huddled around him anxiously anticipating... maybe they would be the one to merit having their glass used by the Chofetz Chaim. It was the black bearded Reb Yitzchok, energetic and calculated, the one who had left his parents as a young child, (leaving being his father who had been a Rov in Russia) and escaped the Soviet authorities, he was the one who was ready with a specially prepared perfectly shaped glass shard for the holy tzaddik to use.

The Chofetz Chaim gazed with awesome respect, the same way he quietly stared at his Chanukah candles, not turning his gaze as long as the light still flickered.

The courtyard of Yeshiva had turned into a veritable observatory; there was no peering through telescopes, but there was intense gazing through primitive blackened glass.

¹⁰ Seemingly this would refer to Reb Leizer Kaplan (son-in-law of Reb Hersh Levinson, who was actively involved in the Yeshiva along with his father-in-law the Chofetz Chaim, and brother of Reb Yisroel Chaim Kaplan) who served as the mashgiach at that time. (The famed Mashgiach Reb Yerucham Levovitz also served as the mashgiach in Radin for a short period before becoming the mashgiach in Mir, but clearly he is not the one mentioned here, since he had already left long before this time period.)

Darkness descended on the entire sphere, as if a huge inkwell had blotched out the entire sun. It was an eerie darkness, not the darkness of dusk nor the darkness of midnight. A black screen stretched across the entire sun... and then the marveling spectacle...the sun is born once again, just as it happened during the six days of creation. Not suddenly, rather a slow growth, as a child slowly developing, first a thin red sliver, slowly widening, the bright red color slowly overpowering the darkness. Once again red spills across the entire sphere, the redness of life, blood once again gushing through the arteries.

The cherry tree once again goes back to its light colored blossoms, in the fields morning is once again promising. The birds beat their wings in flight with greater assurance, though still tinged with a bit of doubt. And mankind...small creatures, blink their eyes, filled with satisfaction and contentment. The sun, once again in its full radiance, reclaims its prowess.

The elderly Chofetz Chaim sits and rests a bit on the chair which had been brought out for him near the door of his house, enveloped in silence. Slowly, step by step, the Chofetz Chaim makes his way back inside followed by his son-in-law Reb Mendel¹¹ and the black bearded Reb Yitzchok, who's carrying the chair back in. **The pure and holy saint stops at the simple wooden table in the middle of the room and with an expression of victory emits a joyous call, "...just a mortal creation".**

¹¹ Reb Mendel Zaks (1898–1974) was the youngest son-in-law of the Chofetz Chaim and helped him in his old age.